tõttu; sealsamas on ka üks rikkumata kallihinnaline orel, mis maksnud mitu tuhat kuldnat... Selles kirikus leidub veel hulk tsaari kaeru, mis täna ära veetakse, ja homme ... peale selle kui see paik enne sisse pühitsetud ... laulame meie seal Te Deum laudamus (Sind, Jumal, kiidame)..." Kirik anti viibimata katoliiklasile üle (25. II.). Zamoiski määras Sigismund Roseni staarostaks ja komandandiks (capitaneus) ning Stanislaus Loknicki uuestiasutatud Tartu „ökonoomia" (riigimaade) valitsejaks (ökonoomiks) ja lahkus siis linnast.

See, mis poolakate kätte läks, oli enamikus varemetehunnik. Elamute revisjon märgib ära 276 ehituskrundist 71 tühjadena ja 16 — hävinud või varemeis olevate elamutega; nii siis oli tervelt ligi kolmandik elamuist purustatud. Peale selle jäi linn peale venelaste äraminekut elaniketa; olid järele jäänud vaid mõned eestlased. Väljasaadetuist ei tulnud keegi tagasi; vangide vahetusest ei saanud rahutegemisel asja, sest katoliiklased ei avaldanud luteriusuliste ketserite vastu mingisugust huvi; nii pidid nad jääma Venemaale. Kuningas Stefan Bathory, kes oli Tartu uuest õitseleminekust väga huvitatud, laskis märtsil ja aprillil avaldada üleskutse, et tuldaks asuma Tartusse, kusjuures kindlustatakse maja ning krundi kinkimine. Katoliku usku kuulumisest, mida õige heal meelel oleks soovitud, pidi siinjuures küll kindlasti loobutama. Aprillil moodustati siis neljaliikmeline komisjon, n. n. revidendid või komissarid, kelle ülesandeks oli linnas ja maakonnas kord jalule seada. Komissareks olid ökonoom Stanislaus Loknicki, Stanislaus Pekoslavski, Johann Grölich ja Wilhelm Tödwen. Komisjoni juhatajaks oli Loknicki, kes ühes Grölichiga võttis suure osa tööst Tartus enese peale ja kes läks hiljemini üle ka uuesti loodud raadi, omandades siin bürgermeistrina koha ja hääleõiguse. Tohib arvata, et üldkokkuvõttes linnas ühes agulitega ette võeti 240 annetamist, kusjuures ei pääsetud mööda loomulikult ka arusaamatusist. Niipalju kui teada, anti maju ja krunte vahet tegemata ka seda soovijaile eestlasile.

14. V. 1582. a. avaldasid revidendid n. n. „Cautio Dominorum Revisorum", milles andsid kuningliku majesteedi ülesandel pühaliku tõenduse, et majesteet kavatseb erilises dokumendis kinnitada kõik senised ja võimalikud uued privileegiumid, edasi — lubada teatavaks ajaks maksudest ja tollidest vabastamise ja lõppeks võimaldada vabalt luteriusulistel jumalateenistusi selleks vabastatud Jaani kirikus. Selle Cautio põhjal valmistasid Loknicki ja Grölich privileegiumi kava, võimalikult ligemas vastavuses Vene ajajärgu eelsele olukorrale, tõmmates kaastööle vist ka üksikuid veel kohal olevaid kodanikke, kes revidendele abiks võisid olla oma kohalikkude olude tundmisega. Privileegium kinnitati, kuigi tunduvate muudatuste ja mahakustutustega, 7. XII. 1582. a. Varssavis kuninga poolt. Suurearvulised kärpimised olid seda tunduvamad, et nad tabasid osalt täiesti õigustatud linna soove, millede mitte-heakskiitmine tähendas raskeid tõkkeid linna tulundusliku arenemisele. Stefan ei soovinud siduda oma käsi eluvõimetu, varemeis oleva linna ja ta kirju-koosseisulise, kõigist ilmakaartest kokku toodud elanikkonna suhtes ega tahtnud lubada rohkem kui vaid seda, mis oli fiskaalselt, politiliselt ja usuliselt kooskõlas tema riigiga liitmise püüetega, kuigi ta loomulikult ka linna hüvet soovis tõsta. Nii tähendas privileegium vaid võitja armust kingitud miinimumi, mille lisaks tuli aeg-ajalt välja kaubelda uusi õigusi; see oli luukere, mis üliväga vajas lisandeid ja täiendeid.

Linnale lubati Riia õigus ja õigusmõistmine rae kaudu; linn eraldati presidentide ja maakohtunikkude jurisdiktsioonist, kusjuures aga staarostat polnud nime-